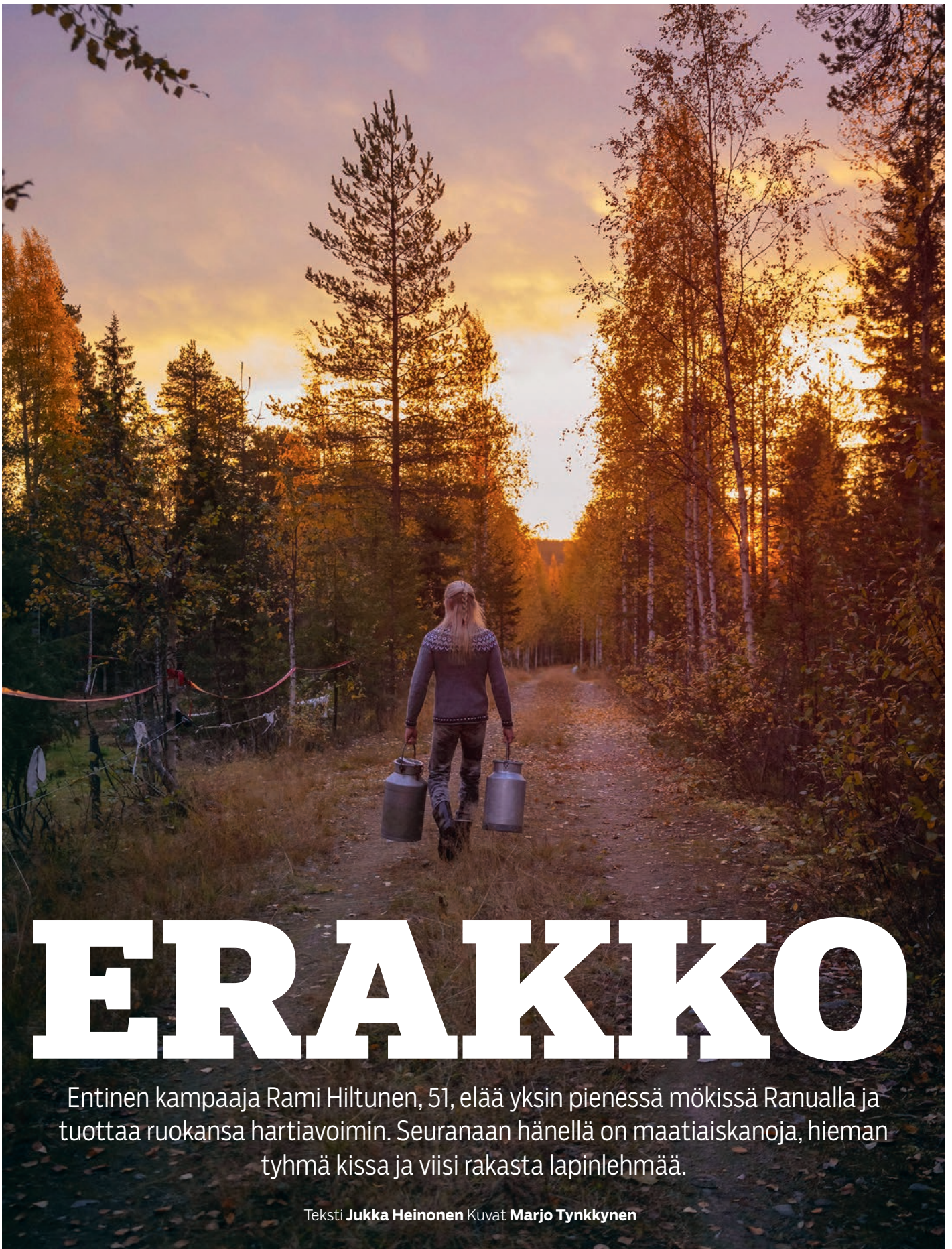

Rami Hiltunen
hylkäsi entisen
elämänsä
yhdeksän vuotta
sitten ja ryhtyi
elämään Lapin
perukoilla niin
omavaraisesti kuin
mahdollista.

ERAKKO

Entinen kampaaja Rami Hiltunen, 51, elää yksin pienessä mökissä Ranualla ja tuottaa ruokansa hartiavoimin. Seuranaan hänellä on maatiaiskanoja, hieman tyhmä kissa ja viisi rakasta lapinlehmää.

Teksti **Jukka Heinonen** Kuvat **Marjo Tynkkynen**

”Jotta näin pärjää, tärkeintä on olla erittäin hyvä kaveri itsensä kanssa.”

Hiltunen sitoo niittämästään rukiista lyhteitä. Tähkien kypsyminen jatkuu saunan lauteilla.

Kukko ja kanat orrella. Maatiaiskanat munivat Hiltuselle useita muniä päivässä.

Vanhempani olivat ihmeissään, kun valitsin tällaisen elämän. Heillä on toisenlainen käsitys maataloudesta. Lypsän lehmät omin käsin. Ladot olen itse rakentanut, yhden kokosin kaatuneista puista. Heinät teen viikatteella, sillä samalla, jolla ensin raivasin vanhan pellon vapaaksi risukoista.

Noudatan vanhan kansan oppeja. Kunnioitan luontoa enkä tuhlaile. Ostan kaupasta vain sen vähän, mitä en pysty itse tuottamaan.

Minulla ei ole koskaan lomaa, Rovaniemelläkään en ole käynyt kolmeen vuoteen.

Viime kesä oli mahdoton. Sääskiä, paarmoja ja muita ötököitä riitti. Heinät oli pakko niittää öisin, kun päivällä oli niin kuuma. Kaiken sen jälkeen olin aivan puhki.

Jos hellittäisin päiväksikin, täällä tapahtuisi katastrofi. Ensinnäkin paleltuisin hengiltä, kun en kehtaisi panna puita uuniin pakkasella. Lehmät taas saisivat utaretulehduksen, kun kukaan ei niitä lypsäisi. Ja ne hukkuisivat paskaan.

Joudun olemaan hyvin selväpäinen.

Voi mennä viikkoja, etten näe yhtäkään ihmistä. Puhelinta pidän äänettömällä. Vanhempani ovat pyytäneet, että laittaisin Facebookiin aika ajoin jotain, jotta he näkevät, että olen hengissä.

Jotta näin pärjää, tärkeintä on olla erittäin hyvä kaveri itsensä kanssa.

Pellollani ja lähimetsissä kuuluu usein hirveä paja-tus, sillä juttelen niin itselleni kuin lehmille. Se tekee hyvää mielelle.

Siitä on yhdeksän vuotta, kun lopetin kampaajan työt ja muutin pysyvästi tähän mökkiin. Jo ensimmäisenä talvena purkautui kaikki siihen asti kantamani kuona.

En huoli herkästi toisten apua

Lapsuudenkotini on kymmenen kilometrin päässä. Isä oli metsäkone-kaivuriyrittäjä, äiti piti lehmiä. Meitä oli neljä kakaraa.

Minä olen lapsista vanhin.

Itsenäistymiseni alkoi 3-vuotiaana. Veljeni syntyi silloin. Kun vanhemmat toivat vauvankopan kotiin, en edes katsonut sinne päin. Myöhemmin kävin vilkkaissa kengännauhat enkä tullut äitini syyliin enää koskaan.

En edelleenkaan huoli herkästi itselleni toisten apua.

Kotona asui myös mummo, vuonna 1909 syntynyt, kauheassa köyhyydessä elänyt äidinäitini. Häneltä olen imenyt kaiken. Mummo korjasi itse vaatteensa ja valmisti yhdestä hauesta useamman aterian. Hän käytti myös pään, koska hauella on hyvät poskilihakset.

Kun olin 7-vuotias, alkoi sähkölakko, eikä konelypsy onnistunut. Mummo hermostui, että lehmät menevät

pilalle, jos niistä ei saada maitoa. Rupesimme lypsämään niitä käsin ja siinä minä opin, kuinka se käy.

Toinen mummoni lypsi itse lehmänsä 1980-luvulle asti, ja häneltä opin toisen tekniikan. Pieni ja sitkeä nainen, painoi vain 37 kiloa. Hän näytteli talon emäntää **Rauni Mollbergin** elokuvassa *Maa on syntinen laulu*.

Ensimmäinen kasvihuone minulla oli 12-vuotiaana. Jos lehmä poiki, olin mukana auttamassa. Kerran perätilasynnytyksessä käänsin vasikan oikein päin. Lapsen käsi mahtui sinne parhaiten.

Kaikki vanhat asiat kiinnostivat minua, sisaruksiani ei niinkään.

Kun minulla oli vähän erikoisia harrastuksia, jouduin koulussa silmätikuksi. Mutta se oli minusta ihan normaalia. Ei siitä jäänyt sen kummempia traumoja.

Lukio oli viimeinen asia, johon vanhempani minut pakottivat. Kävin siellä vain syömässä. Eräänä päivänä sanoin äidille, että menen huomenna Rovaniemelle puutarhakouluun.

Oljista teen ensi talveksi makuupatjan

Mummo opetti minua tekemään vanhoja yksinkertaisia ruokia, kuten naurisvelliiä. Ei nykyihminen tiedä nuotionauriitakaan, vaikka ne ovat aivan mielettömiä. Nauriit nakataan hiillokseen, annetaan kypsyä, halkaistaan, laitetaan vähän voita väliin ja kaavitaan lusikalla.

Eilen tein kolmen aineen leipäkeiton. Siihen käypi kuiva leipä, joka paloitetellaan maitoon ja lisätään nokare voita. Juuri kun keitto alkaa kiehua, se nostetaan pois ja syödään. Ja on muuten hyvää.

Viiliä syön viisitoista litraa viikossa, marjojen, leseiden tai nokkosen siementen kanssa. Sen teko on helppoa, lisään maitoon ruokalusikallisen vanhaa viiliä ja pidän kulhoa vuorokauden lämpimässä.

Kaupan maitohyllyltä en ole tarvinnut mitään vuosiin. Omat lehmät tuottavat maitoa liikaakin. Mutta jos sitä haluaisi myydä, pitäisi olla laitostasoinen keittiö. Mieluummin kaadan ylijäämän mäkeen.

Käsikäyttöinen separaattorini on 1950-luvulta. Se toimii kuin unelma, erottaa kerman tosi tarkasti. Säädöstä riippuen saan vuolu-, kevyt- tai kuohukermaa.

Viime talvena opettelin uusien juustojen tekoa. Nopeimmat syntyivät parissa tunnissa, fetaan meni neljä päivää. Osaan tehdä myös rae-, leipä- ja ternijuustoa sekä goudaa.

Viljelen kaiken tarvitsemani, johon täällä pohjoisessa pystyy. Perunaa, porkkanoita, punajuuria, herneitä, sipulia, ohraa, kauraa, ruista, härkäpapuja. Nykyään tulee omenoitakin. Teen niistä uuniomenahilloa.

Rukiilta tahtoo vain kesä loppua kesken. Niitän rukiin vihreänä, teen siitä lyhteitä ja kuivatan ne saunassa. Vaikka nilkka on poikki, vesi kulkeutuu korresta jyviin ja tekee tähkistä keltaisia.

Etualalla Kummi, Hiltusen lehmistä kiltein ja herkin. Taaempaan Paloma ja Marla. Neljä lehmää ja sonni yöpyvät Hiltusen rakentamassa parsinavetassa. Petojen takia niitä ei parane jättää ulos kesälläkään.

”Haluan suojella lapinlehmää. Se on kaunis, älykäs ja ihmis

Koivusta tehdyt lehtikerput ovat lehmien herkkua. Kun lehmillä on kipuja poikimisen jälkeen, Hiltunen lääkitsee niitä pajukerpuilla.

Ohut luonnonheinä pakkaantuu herkästi kasaan seipäillä, joten Hiltunen kuivattaa heinänsä vanhaan lappilaiseen tapaan haasioilla. Ensin hän pöyhii niittämänsä heinät, sitten hän laskostaa ne ilmastavasti langalle.

Tänä vuonna jyviä tulee viitisentoista kiloa. Jauhan ne vanhempieni kotitarvemyllyssä ja pidän leivontapäivän.

Oljista teen ensi talveksi makuupatjan. Sillä on hyvä nukkua, kunhan oljet pöyhii hyvin.

Aloitan kasvien viljelyn keväällä verannallani. Hange ovat vielä korkeat, kun siirrän tomaatit, kurkut, kaalit, sellerit, chilit ja mausteyrtit kasvihuoneen laattikkoon, jossa kompostimulta on muhunut yli talven.

Ennen oli tarkkaa, että taimistoissa myydään vain pohjoisen kasveja. Nykyään ne voivat tulla Hollannista asti. Itse kylvän omien kasvien siemeniä. Niin ne alkavat muuntautua, imeä paikallista maaperää itseensä.

Raamattuni on *Maatalouden pikkujättiläinen* vuodelta 1944. Vanhoissa maatalouskirjoissa on tietoa, mitä ei enää muualta saa. Tosin osa siitä on vanhentunutta. Ennen neuvottiin, että sipulit pitää liottaa tuhka-vedessä, jotta niihin ei mene sipulikärpäsiä. Uusin neuvo on liotus etikkavedessä.

En nosta lainkaan tukia

Saan pientä tuloa marjojen myynnistä ja satunnaisista rengin hommista. Kampaajan töitä teen enää aniharvoin. Leikkaan lähinnä sisarusteni hiukset, ja nekin pitkin hampain.

Tänä vuonna olen poiminut 35 kiloa hilloja. Ötököiden takia se oli pakko tehdä öisin.

Karpaloita kerään myös lehmää varten, niillä hoideetaan virtsatietulehdukset.

Metsämarjat syön sellaisenaan, mansikat ja vadelmat hilloan. Raparperihillon sekaan laitan väinönputkea, joka tuo siihen voimakkaan, pihkaisen aromin.

Osaan nyhjäistä pienestä. Voi mennä kuukausikin, etten käy ruokakaupassa. Ostan sieltä lähinnä vain kahvia, ryynejä ja mausteita. Ennen hain suklaatakin, nykyään se maistuu liian imelältä.

Kuljen siskon lasten entisissä vaatteissa. Minua ei hävetä, vaikka olisin kuinka resupekka. Jos jokin vaate menee rikki, korjaan sen itse. Kaupasta en osta kuin alushousuja ja joskus kumisaappaat.

Rahaa menee myös sähköön, vakuutuksiin, jätemaksumiin ja bensaan. Autosta tahtoisin luopua, mutta se on pakko olla kauppareissuja varten.

Kun kaikki lasketaan yhteen, selviän muutamalla satasella kuussa. Se hoituu yrittäjävuosieni säästöillä. En nosta lainkaan tukia, enkä ole koskaan ottanut lainaa.

Iholla oleminen imi kaiken voiman

Olen pitänyt itsestäni huolen 16-vuotiaasta. Rovaniemellä työskentelin puutarhaopintojen lomassa yöt hotellin vastaanotossa. Vuotta myöhemmin soitin äidilleni Turusta ja kerroin muuttaneeni sinne työharjoittelua varten.

rakas rotu.”

Valmistuin viljelypuolen puutarhuriksi ja lähdin armeijaan. Kun kotiuduin sieltä, töitä ei löytynyt. 1990-luvun lama oli alkanut.

Vedin pitkää tikkua siitä, mitä opiskelisin seuraavaksi. Kolmesta vaihtoehdosta hiusala voitti.

Kun valmistuin parturi-kampaajaksi, lama jatkui yhä ja työpaikat olivat kiven alla. Otin sukkapuikon käteeni ja työnsin sen umpimähkää karttaan. Puikko osui Tampereen kohdalle. Sieltä löytyi töitä.

Pärjäsin hyvin kampaajana. Aina välillä kiersin pitkin maata ja koulutin muita hiusten värjäimisessä.

Vähitellen sisätyö alkoi tympäistä. Etenkin keväät ja kesät olivat yhtä piinaa, kun mieli teki koko ajan ulkoilmaan. Vuosi vuodelta minun oli entistä vaikeampaa jaksaa alan pinnallisuutta ja sitä, että jouduin koskettamaan asiakkaita. Iholla oleminen aamusta iltaan imi minusta kaiken voiman.

Osa ihmisistä on energiasyöppöjä. Joskus jopa aivan hiljainen ihminen voi syödä sinut kokonaan.

Kun mummoni sairastui, palasin Ranualle ja avasin oman liikkeen. Asiakkaita riitti, mutta väsymys ja työn sitovuus painoivat. Lopetin liikkeen ja menin Rovaniemelle pariksi vuodeksi vuokratuolille, mutta se oli enää silloisen elämäni saattohoitoa.

Minusta oli alkanut tuntua siltä, että ihminen on ihmiselle peto. Jos sinusta ei ole hyötyä toiselle, olet tarpeeton.

Kesällä 2012 lopetin kampaajan työt. Asetuin tänne vetämään happea ja miettimään, mitä tehdä seuraavaksi. Olin hankkinut mökin jo seitsemäntoista vuotta aiemmin ja viettänyt täällä eri pituisia ajanjaksoja, mutta tuon jälkeen en ole täältä enää poistunut.

Heti ensimmäisenä kesänä toin tänne eläimiä. Kylän ukot ihmettelivät, kun tungin lampaista Audi TT Coupin takakonttiin. Se auto sopi kieltämättä paremmin kampaamoalan koulutustehtäviin.

Seuraavana kesänä ostin ensimmäinen lehmäni. Se maadoitti minut lopullisesti.

Puhun lehmille kaikki iloni ja suruni

Kummi on minun kainaloinen. Se on lehmistäni vanhin. Kiltti, ystävällinen, utelias ja herkkä loukkaantumaan. Sille ei saa nauraa.

Joulun tienoolla Kummilla on laskettu aika. Odotan poikimiselta paljon, sillä Kummi on juuri sen kokoinen kuin lapinlehmän pitääkin olla.

Lapinlehmä on väliinputoaja. Vaikka sen maito on laadukasta, sitä ei tule riittävästi robotille. Lihakarjaksi se on turhan pieni ja liian isomaitoinen. 1980-luvulla lapinlehmät olivat kuolla sukupuuttoon, kun lisääntyviä naaraita oli enää alle kolmekymmentä. Nyt niitä on satoja, mutta rotu on yhä uhanalainen.

Haluan suojella lapinlehmää. Se on kaunis, älykäs ja ihmisrakas rotu.

Paloman (vas.) lehmänkello kävi sota-aikana evakossa Ruotsissa. Kaikki kellon kantajat ovat olleet pitkäikäisiä lehmiä. Hiltunen tekee yhteistyötä lapinlehmä tutkivan Luonnonvara-keskuksen kanssa. Kun Paloma ja Kummi ovat poikineet, tutkijat ottavat näytteitä niiden maidosta.

”Elämässäni olisi tilaa toiselle ihmiselle. Mutta kuka pystyisi elämään minun kanssani täällä?”

Hiltunen valmistaa maitotuotteensa mökissään. Taustalla näkyvä separaattori on hänelle siinä korvaamaton apu.

Saariharjun kylän liepeillä sijaitsevasta jalasmökistä on matkaa lähimpään kauppaan yli kolmekymmentä kilometriä.

Lehmille on asetettava rajat ja rutiinit, mutta niitä on kohdeltava hyvin. Ne pitävät hirveästi siitä, kun niitä harjaa. Vanhojen karjakirjojen mukaan niin saa kaksi litraa enemmän maitoa. Paras palkinto on kuitenkin se, kun lehmä rupeaa nuolemaan.

Puhun lehmille kaikki iloni ja suruni. Niin kuin isännät ja emännät ovat aina tehneet.

Lehmät ovat uskollisia, avuliaita ja parempia tunteiden tulkitsijoita kuin koirat. Vaikka kuinka yrittäisi, niiltä ei voi kätkeä kiukkuaan. Ja ne osaavat lohduttaa.

Kun äitini soitti kesken lypsyn, että mummoni on kuollut, puhkesin itkun. Silloin Arla painoi päänsä olkapäälleni.

Sonninmullikan lopettaminen on jokasyksyinen juttu. Lehmienkin on aika mennä, kun ne sairastuvat tai eivät enää tiinehdy.

Minulla on lehmille oma kuolinmökki vähän loitomalla, sillä lajitoverit eivät saa vaistota verta. Vien lehmän sinne hyvissä ajoin, jotta se ehtii rauhoittua.

Itse lopetuksen hoitaa ammattilainen, parhaassa tapauksessa niin, ettei eläin edes huomaa sitä. Olen aina paikalla, lehmän viimeinen katsekontakti on minuun.

Kun lehmä on kuollut, se on vain lihaa. Ja matto lattialle. Nyt pakastimessani on **Sisu** ja eteisessä sen talja.

Lampaista luovuin pari vuotta sitten. Ne ovat turhia

eläimiä, pitävät ääntä silloinkin, kun saavat ruokaa. En kestänyt sitä määkimistä. Onneksi kukkoni kiekuu sellaisella taajuudella, etten herää siihen.

Kissalla on porttikielto sisälle. Se on vähän tyhmä, sitä ei voi päästää sisälle, koska se rupeaa raapimaan heti tapetteja. Navettakissana se on hyvä, yhtään hiirtä en ole sen aikana nähnyt.

On yksi ihminen, johon voin luottaa

Minulla on neljä ystävää, joista kaksi olen tuntenut lapsesta asti. Yhteen tutustuin Facebookin lehmäryhmässä, hänkin on maajussi. Olemme tukihenkilöitä toisillemme. En ole koskaan tavannut häntä enkä varmaan tapaakaan.

Näen ihmisiä vain harvakseltaan.

Toki tunnen itseni joskus yksinäiseksi, mutta niin tuntee moni kaupungissakin. Yksinäisempi olin hiuskouluttajana hotellihuoneessa.

Pärjään hyvin itsekseni. Siinä auttaa se, että tunnen itseni, niin rajani kuin mahdollisuuteni. Ja muistan kiittää itseäni, jos olen ratkaissut jonkin vaikean pulman.

Muistutan usein itselleni, että tärkeintä on vain tämä hetki. En murehdi liikaa sitä, että riittävätkö halot ja heinät talveksi. Kyllä minä jotenkin selviydyn.

Minulle oli aikanaan suuri oivallus se, että on yksi ihminen, johon voin aina luottaa. Se olen minä itse.

Vanhempanikin ovat huomanneet, etten ruikuta, vaikka mikä olisi. He suhtautuvat nykyään tosi hyvin elämäntapaani.

Talvella aion katkaista lähimmän männyn kahden metrin korkeudelta ja rakentaa sen päälle niiliaitan viljaa varten.

Ensi kesällä pystytän laitumelle karja-aitan, jossa voin lypsää lehmät ja nukkua itse toisella puolella. Kun se on valmis, uskallan pitää lehmiä ulkona yön yli. Nyt niin ei parane tehdä petojen takia. Viimeksi eilen näin karhun jäljet tässä ihan lähellä.

Kiviaidankin aion kasata. Kun innostuu uudesta, elämä kantaa.

Elämä täällä on todella karua

Siskoni tyttären piti kirjoittaa alakoulussa aine ihailemastaan ihmisestä. Muistan sen lauseet vieläkin:

Minun idoli on minun eno. Vaikka se on jo vanha mies,

sillä on sikspäkki. Se on meteoriseksuaali. Sillä on yleensä poikakaveri ollut, mutta nyt se on nakannut sen menemään. Sen jälkeen se on ollut yksin, mutta se varmasti löytää vielä toisen.

Minulla ei ole edelleenkään kumppania.

Elämässäni olisi tilaa toiselle ihmiselle. Minulla on ollut pitkiä parisuhteita ja olen osannut elää niissä. Mutta kuka pystyisi elämään minun kanssani täällä?

Joku voi luulla, että täällä kuljetaan olkihattu päässä kastelukannu kädessä. Tosiasiassa elämä täällä ei ole leppoisa, vaan se on todella karua. Tekeminen on pääasiassa heinän tekoa ja paskan luomista. Ja työt pitää tehdä, vaikka olisi puhti poissa.

Luulen, että kukaan ei halua lopulta laittaa likoon niin paljon kuin mitä täällä vaaditaan.

Olen saanut elämäni toimimaan enkä halua muuttaa sitä. Jos yksinolo on hinta siitä, että voin elää loppuelämäni näin, maksan sen mielelläni." ■

Hetki iltalöylyjen jälkeen. Hiltuselle kelpaa juomaksi kaivovesi, sillä hän ei käytä lainkaan alkoholia.